

РЕЦЕНЗИЯ

от проф д-р Ана Лулева,

Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей, БАН,

относно материалите, представени за участие в конкурс

за заемане на академичната длъжност „професор“

в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“,

по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки;

професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Историческа социология на неравенството и дискурса (наименование на научната специалност)

В конкурса за „професор“, обявен в Държавен вестник, бр. 96 от 11.11.2025г., и в интернет страницата на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра „Приложна и институционална социология“ към Философско-историческия факултет, като кандидат участва доц. д-р Стойка Петрова Пенкова от ПУ „Паисий Хилендарски“

1. Общо представяне на получените материали

Предмет:

Със заповед № РД-22-38 от 09.01.2026 г. на ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ в ПУ по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Историческа социология на неравенството и дискурса), обявен за нуждите на катедра Приложна и институционална социология към Философско-историческия факултет.

За участие в обявения конкурс е подал документи **единствен кандидат** доц. д-р Стойка Петрова Пенкова от ПУ „Паисий Хилендарски“.

Представеният от доц. д-р Стойка Пенкова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски“ и включва следните документи:

Административни документи: 1. Молба за допускане за участие в конкурса; 2. Автобиография; 3. Диплома за висше образование; 4. Диплома за образователна и научна степен Доктор; 5. Свидетелство за заемане на академичната длъжност Доцент; 7. Списък на научните трудове на доц. д-р Стойка Пенкова; 8. Списък на публикациите на доц. д-р Стойка Пен-

кова за участие в конкурса; 9. Справка за спазване на минималните национални изисквания; 10. Декларация за оригиналност и достоверност; 11а. Анотации на материалите на доц. д-р Стойка Пенкова; 11б. Анотации на материалите на доц. д-р Стойка Пенкова на английски език; 12 а. Самооценка на приносите; 12 б. Самооценка на приносите на английски език; 13. Списък на забелязани цитирания на публикации на доц. д-р Стойка Пенкова; 15. Удостоверение; 16. Документи за учебната работа на доц. д-р Стойка Пенкова; 17. Документи за научно-изследователската дейност на доц. д-р Стойка Пенкова; 20 а. Служебна бележка; 20 б. Служебна бележка.

Кандидатката доц. д-р Стойка Петрова Пенкова е приложила общо шестдесет и шест научни труда, десет студии, четири монографии, четиридесет статии. Приемат се за рецензирани деветнадесет научни труда, които са извън дисертацията, и се отчитат при крайната оценка. Не се рецензират четири научни труда по дисертацията и четиридесет и три научни труда извън проблематиката на конкурса. Разпределението на научните трудове по съответни рубрики, в страната и в чужбина, е както следва: шестнадесет в страната и три в чужбина.

2. Кратки биографични данни на кандидатката

Доц. д-р Стойка Пенкова е магистър по социология от ПУ „Паисий Хилендарски“ и доктор по социология от същия университет с тема на дисертацията „Практическата логика и порядъкът на дискурса: Бурдийо и Фука“ (2010 г.). През 2013г тя придобива академичната длъжност „Доцент по социология на неравенствата“ с хабилитационен труд на тема „Неравенства, дискурс, наследяване“.

Доц. д-р Стойка Пенкова има активна научно-изследователска, преподавателска и административна дейност. Тя е била заместник-директор на Института за критически социални изследвания към ПУ „Паисий Хилендарски“ (2008-2022), председател на комисията по качеството и комисията по атестация към ФИФ, член на университетската комисия по оценяване и акредитация към Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, ръководител на катедра „Социология и науки за човека“ към ФИФ (2014-2021), член на Факултетния съвет на ФИФ и на Академичния съвет на ПУ „Паисий Хилендарски“, заместник-декан и декан на Философско-историческия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски.

Обща характеристика на дейността на кандидата

Оценка на учебно-педагогическата дейност и на подготовката на кандидата (учебни пособия, лекционни курсове, работа със студенти, дипломанти и докторанти).

Доц. д-р Стойка Пенкова преподава базисни курсове в бакалавърски и магистърски програми във ФИФ, като Социология на неравенството и социалните стратификации; Историческа социология на дискурсивните практики, Дискурс и идеология, Увод в социологията 2 (некласически проблеми); Социология на образователните институции, Педагогическа социология, Модерност и постмодерност (философски и социологически дискурси); Порядък и безпорядък на дискурса; Неравенства и социални страдания; Модерни и постмодерни теории в социалните науки; Парадигмални проблеми в социалните и хуманитарни науки; Медиен дискурс; Идентичност, граници, неравенства. В докторската програма Социология доц. д-р Пенкова преподава Некласически дискурсивен анализ и Социология на неравенството и социалните стратификации. За Еразъм програмата тя води курс на английски език *Sociology of inequality and social stratification*. Освен това тя ръководи Лятна практика „Неравенства и социални страдания“ .

За нуждите на обучението доц. д-р Пенкова е подготвила три електронни рийдъра, които са на разположение на студентите в електронен и хартиен вариант: Пенкова, С. 2025. Социални неравенства и стратификации: критическа перспектива към социалното страдание и уязвимост; Пенкова, С. 2025. Аналитика на дискурса: теория, методология, емпирия; Пенкова, С. 2025. Дискурс, власт, идеология.

Доц. д-р Пенкова участва активно в публични събития като лектор и коментатор, в обученията на докторанти, научни сесии със студенти и докторанти. Била е научен ръководител на множество бакалавърски и магистърски тези и на осем докторанта, от които три успешно защитили своите докторски дисертации.

Оценка на научната и научноприложната дейност на кандидата.

В настоящия конкурс доц. д-р Стойка Пенкова участва с монография и осемнадесет публикации – осем студии и десет статии. От тях седем публикации са на английски език и дванадесет на български език. Десет публикации са самостоятелни, осем са в съавторство, като пет от тях са с един и три – с двама съавтори. Всички публикации са в реномирани научни издания. Една студия и три статии са публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световно известни база данни с научна информация; осем статии и шест студии са публикувани в нереферирани списания и редактирани колективни томове.

Приноси и цитирания

Монографията на доц. д-р Стойка Пенова „Фигури на дистинктивността. Фигури на афективността“. Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, 2025. (388 стр.) представява фундаментален научен труд с принос към афективно-дискурсивната социология на

неравенството. Разгръщайки анализа чрез понятията *дистинктивност* и *афективност*, авторката прави значим научен принос към интерпретирането на дистинктивността (по Пиер Бурдийо) и към актуалния в последните две десетилетия афективен обрат в социалните науки.

Трудът се състои от увод, пет глави, като две са поместени в първа част (*Дистинктивното село*) и три във втора част (*Афективната другост*). Следват Послеслов, Библиография, Приложение и Abstract.

Изборът на авторката да раздели труда на две части със съответните глави е концептуално обоснован – в първата се анализират фигури на дистинктивността, във втората – фигури на афективността. Въпреки че са построени върху различни емпирични данни, отнасящи се до различни исторически и социални контексти, двете части на книгата кореспондират помежду си, демонстрирайки взаимовръзката между дистинктивност и афективност.

В увода са изложени изходните позиции на анализа. Заявено е авторското разбиране за основополагащото за анализа понятие дистинктивност в двата му модуса, следвайки Пиер Бурдийо, - позитивна, като „имане на свят“ и дареност на дистинктивните хора и места, и негативна, като лишеност и изключеност на „афективните други“. Тази дихотомия е основа за аналитичното разглеждане на социални практики и идентичности. Подчертан се изборът на праксеологичен подход в изследването им като конкретни, вплътени всекидневни практики.

Значим принос, отварящ перспектива за последващи интерпретации, е издигнатата авторова теза, че дистинктивни могат да бъдат не само социалните агенти, но и пространства, времената и нещата, с които те взаимодействат.

Методологически трудът демонстрира успешно прилагане на трансдисциплинарен подход и „съчетаване на множество аналитики“ : историческа социология на дискурсивните практики, дискурсивна аналитика на емоцията, аналитика на перформативността и индексикалите, социална праксеология, етнометодология – „всички те подчинени на по-общата цел за разработване на една *афективно – дискурсивна социология на неравенството* и нейното проблематизиране в трансдисциплинарен ключ“ (с.11) Целта на изследването, както авторката го формулира, е „описание на начините, по които *дистинктивността е афективна и афективността е дистинктивна*. (с. 24)

В първата част (*Дистинктивното село*) централна е фигурата на дистинктивността, мислена през бурдийовата опозиция между позитивна и негативна дистинкция. Тази опозиция структурира изследването и позволява да се проследи как дистинктивността може да бъде едновременно привилегия и уязвимост. Емпиричният фокус е поставен върху транс-

формациите в българското село Ръжево Конаре в ранните години на социализма, когато то се конституира като „дистинктивно село“ чрез съпадението между „образцово село“ и „демонстративно кооперативно стопанство“. Анализът на „Книгата за впечатления“ (1948–1971) и обширният архив на ТКЗС показва как чрез дискурсивни и афективни практики се изграждат легитимност, признание и социална избраност. *Книгата* функционира като афективно-дискурсивна хетеротопия, в която се съхранява и актуализира социалистическата онтология на близостта – свят на интензивна афективна солидарност, където „селото-става-стопанството“ и „стопанството-става-селото“.

Първата част е приносна още и с въвеждането на аналитичното понятие „жизнен преход“. Разгледани в етнометодологична перспектива и като практики на „правене/вършене/doing“, жизнените преходи са индивидуално преживявани, активно договаряни и перформативни. Те включват преминавания между социални позиции, възрасти, институционални роли, като взаимодействието между тела, пространства и неща създава субектност и осмисля преживяванията на индивидите. Анализът показва, че жизнените преходи не са неутрални, а участват в конструирането и възпроизвеждането на социални граници и йерархии.

Във втората част (*Афективната другост*) е предложена концептуална рамка за изследване на афективността като ключ към разбирането на съвременните форми на социално неравенство и другост. В диалог с дебатите около „афективния обрат“, анализът проблематизира опозицията афект/дискурс и защитава концепцията за „афективно-дискурсивни практики“. Като такива емоциите се разбират не като вътрешни психологически състояния, а като социални и културни практики, които „вършат“ неща: създават граници, йерархии и общности. Централна категория на анализа е „афективната другост“ – фигурата на маргинализирания, негативно дистинктивен „друг“, върху когото се проектират омраза, страх и отвращение. Тези емоции функционират като „технологии на афекта“, чрез които привилегированото мнозинство утвърждава себе си, натоварвайки „нас“ с ценност и превръщайки „тях“ в носители на заплаха, нечистота или зараза. Така се генерира афективно неравенство – фина, често невидима форма на социална неравноценност, въплътена във всекидневните взаимодействия.

Емпирична основа на анализа са две проявления на афективно отношение към Другите: езика на омразата към бежанците и „невидимия всекидневен расизъм“ към ромите, особено в контекста на пандемията от Covid-19. Чрез анализ на медийни и институционални дискурси се показва как ромската другост се епидермализира и хигиенизира – разпознава се „в един поглед“ като „заразоносител“ или „опасност“. Текстът подчертава, че лишеността на афективните други често се възприема като предзададена същност, което прави преодоляването ѝ мислимо като невъзможно. Въпреки това се поставя въпросът за възможността за „са-

монаследяване“ – за преход от лишеност към даденост чрез рефлексивно действие, което променя границите на социалния порядък.

В Послеслова авторката разширява проблематиката към по-обща онтологична перспектива: противопоставя „онтологията на близостта“ (афективна солидарност) на късно-модерната „онтология на отдалечеността“, характеризираща се с рисковост и уязвимост. Проблематизирайки границите и граничността в съвременното, живеенето в кризи и усещането на несигурност и уязвимост, тя поставя въпроса „Ще можем ли да преинем тази последна граница врата към един разделен, но съб-ран в своята афективна солидарност и заедност свят, разгръщащ се в лоното на грижа?“ (с. 339)

Помествайки се в трансдисциплинарна рамка монографията на доц. д-р Стойка Пенкова показва убедително взаимовръзката между дистинктивност и афективност и основополагащото им място в разработената от нея афективно-дискурсивната социология на неравенството.

Публикуваните статии и студии, в които авторката развива своите идеи, отнасящи се към полето на афективно-дискурсивната социология на неравенството, са цитирани от редица други автори, което свидетелства за позитивната им рецепция и безспорния им научен принос.

Извън проблематиката на афективно-дискурсивната социология на неравенството са две публикации, които се отнасят към социология на екологията. В тях авторката въвежда понятието *антропобиотна общност*, задаващо „нов начин на отнасяне към света и нова онтология на живеенето заедно, а именно тази на засегнатостта в лоното на грижа“.

В други три текста са анализирани про-екологичните диспозиции на младите хора. Приносно е прилагането на неконвенционална качествена методология, която дава достъп до дорефлексивните нагласи на младите хора спрямо водата; наред с това за първи път е изследван проблемът за храната като отпадък и проекологичните нагласи на младите хора към него.

Накрая, но не по степен на важност, трябва да отбележа и приносното значение на текста, посветен на другостта, граничността и мобилността от двете страни на българо-турската граница.

Представените от доц. д-р Стойка Пенкова научни трудове се отличават с концептуална иновативност, висока теоретична стойност, научна и социална актуалност. Авторката има способностите, знанията и научната смелост да разработва нови перспективни изследователски полета в социологията.

Количествените показатели на критериите за заемане на академичната длъжност професор във ФИФ на ПУ „Паисий Хилендарски“ са изпълнени.

4. Оценка на личния принос на кандидатката

Доц. д-р Стойка Пенкова участва в настоящия конкурс с оригинални авторски трудове, в които не се откриват белези на плагиатство. Осем публикации (статии и студии) са в съавторство. В монографията ѝ коректно са цитирани изследванията на други автори, с които тя е работила по изследователските проекти, в рамките на които е събран емпиричният материал.

5. Критични забележки и препоръки

Нямам критични забележки. Бих препоръчала монографията „Фигури на дистинктивността. Фигури на афективността“ да бъде публикувана на английски език.

6. Лични впечатления

Запознах се с доц. д-р Пенкова по време на конференцията *Жизнени преходи в трансформиращото (се) село: памет, идентичност, наследяване*, организирана от екипа на едноименния проект през пролетта на 2024 г. Бях впечатлена от перфектната организация на конференцията и най-вече от креативния дух и удоволствието от общуването и обмена на идеи между участниците, от академичната и приятелска атмосфера, която безспорно се дължеше и на ръководителя на проекта, доц. д-р Пенкова.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от доц. д-р Стойка Петрова Пенкова **отговарят на всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и на съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Кандидатката в конкурса е представила **значителен** брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС „доктор“ и процедурата за придобиване на академичната длъжност „доцент“. В работите на кандидата има оригинални научни приноси, които са получили международно признание, като представителна част от тях са публикувани в списания и в научни сборници, издадени от международни академични издателства. Теоретичните ѝ разработки са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на доц. д-р Стойка Петрова Пенкова е **несъмнена**.

Постигнатите от доц. д-р Стойка Петрова Пенкова резултати в учебната и в научноизследователската дейност **напълно** съответстват на минималните национални и допълнител-

ните изисквания на Философско-историческия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове и с оглед на анализа на тяхната значимост и съдържащите се в тях научни приноси, намирам за основателно да дам своята **положителна** оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад предложение до Факултетния съвет на Философско-историческия факултет за избор на доц. д-р Стойка Петрова Пенкова на академичната длъжност „професор“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Историческа социология на неравенството и дискурса).

24 февруари 2026 г.

Рецензент:

(подпис)

проф. д-р Ана Лулева